

Een film met een raar hoedje

Hans Pars

Eind januari beleefde de documentaire *'Johan Cruijff en un momento dado'* van Ramon Gieling zijn première op het International Film Festival in Rotterdam. Afgaande op de vele perspublicaties die aan de film gewijd werden, was er weer een nieuw hoofdstuk klaar van de sage over Johan Cruijff.

De faam van Cruijff als voetballer en trainer reikt tot in de verste uithoeken van de wereld en neemt met het stijgen van zijn jaren alleen maar toe. Het leek er op dat Gieling in Barcelona een sekte had aangeboord waarvan alle leden 'in' Johan waren. Inmiddels draait *En Un Momento Dado* in de vaderlandse bioscoop en kan ook de gewone film liefhebber kennis nemen van Gieling's Passie.

Die sekte van Barcelonezen die Johan Cruijff als hun Verlosser zien, blijkt inderdaad te bestaan. De Catalaanse Cruijffianen komen uit alle lagen van de bevolking en de leden zijn er heilig van overtuigd dat de voetballer en trainer hun club Barcelona in staat heeft gesteld om in Madrid de gelijknamige voetbalclub en de centrale regering van Spanje de oren te wassen. Hoewel ze eerlijk toegeven dat hun idool geen woord Catalaans sprak en van het Spaans een potje maakt, zien ze de successen van Barcelona als een belangrijke motor voor het zelfbewustzijn van de Catalanen.

Gieling: na een hele stoet van welbespraakte aanhangers komt ineens aan het einde van de film Cruijff zelf ook een minuut of tien aanwoord. Als een Jezus die het nawoord schrijft voor het Nieuwe Testament. Een lelijke stijlbreuk is het gevolg. Daar krijgt de bioscoopbezoeker geen kippenvel van of in het Spaans van Cruijff geen vellenkip.

Het shirt van Cruijff in het Barça-museum.

Wat rest is een film die ook voor de sportgeschiedenis van belang is. Waarom? Omdat Gieling al zijn 'talking heads' dwingt om in woord en daad een stuk voetbalgeschiedenis te boekstaven. En omdat de Catalanen in deze film welbespraakter zijn dat de gemiddelde Nederlandse voetballiefhebber, ontstaat een fascinerend beeldverhaal.

Maar alle Cruijffianen in Barcelona blijken ook nog over een goed visueel geheugen te beschikken. Vrijwel allemaal kunnen ze een karakteristieke beweging, houding, handgebaar of uitspraak van Cruijff beschrijven of nadoen. En Gieling ondersteunt deze getuigenissen met archiefbeelden.

Een voorbeeld. Een man vertelt in de film over

Cruijff: "Elk voordeel heb ze nadeel."

Maar afgezien van dit nationalistisch geleuter is *En Un Momento Dado* vooral een goedge maakte en boeiende lange documentaire (90 minuten) met één minpuntje: Johan Cruijff. Deze opvatting behoeft een klein historisch uitstapje. Toen Sjoerd Gerbrandy in het najaar van 1944 in Zeeuws-Vlaanderen voor het eerst na vier jaar in Londen zijn vrouw terug zag, sprak deze de historische woorden: 'Sjoerd wat heb je een raar hoedje op en waarom heb je die De Quay in je kabinet opgenomen'.

Zo is het ook een beetje met de film van

de Europa Cup finale tussen Barcelona en Sampdoria in Londen. Kort voor tijd kwam Barcelona op 1-0 en de man in de film vertelt dan dat Cruijff over de afscheiding rond het veld klom en daarbij bleef haken met zijn voet achter de railing en bijna ten val kwam. Volgens de man was dit karakteristiek voor Cruijff: hij klom niet als een haas over die afscheiding om zijn Dreamteam toe te juichen, maar om te gaan coachen voor de resterende tien minuten van de wedstrijd. Dat hek had ie waarschijnlijk niet eens bewust gezien omdat hij met hele andere dingen bezig was dan zijn

team en de toeschouwers in het stadion. De hierna vertoonde archiefbeelden bewijzen het gelijk van deze Cruijffiaan.

Ik betwijfel of er in Nederland veel voetbal-supporters zijn die zich iets dergelijks van een trainer kunnen herinneren. En niet alleen herinneren maar het ook kunnen interpreteren. Bijvoorbeeld: beschrijf hoe Rinus Michels keek toen hij zijn beroemde kreet 'voetbal is oorlog' de wereld inslingerde. En kunt u die gelaatsuitdrukking ook nog imiteren?

verworven vanwege zijn orakelachtige uitspraken in het genre van: 'elk voordeel heb ze nadeel'. In Catalonië is die faam ook wel taalkundig van aard, maar dan door zijn verhaspeling van het Spaans. Zijn roem daar is echter vooral gebaseerd op bepaalde uitspraken en gedragingen. In de haven van Barcelona vertelt een kok bijvoorbeeld dat hij zijn uitgeraakte verkering pas begreep toen hij Cruijff na een forse nederlaag van Barcelona hoorde verklaren dat zijn club dankzij die nederlaag kampioen van Spanje zou worden.

Michels: "Voetbal is oorlog."

Door de historiserende aanpak van Gieling moeten de Catalaanse Cruijffianen hun bewondering voor hun idool boven het niveau van een fanclub uittillen. Alsof de discipelen van Jezus behalve de wonderbaarlijke visvangst ook een recept voor de bereiding van de vis erbij hadden gegeven, hoe de vis smaakte en hoe de mensen die meeaten er uitzagen. Wat ik nu maar even de methode-Gieling noem, is een combinatie van oral-history en het plaatsen van voetnoten bij een al bekende geschiedenis. Misschien kan de regisseur op deze manier de geschiedenis van nog wat bekende sportlieden voor de lens nemen.

Tot slot nog een culturele observatie. Cruijff heeft in het hedendaagse Nederland faam

En zijn woorden werden bewaarheid. Volgens die kok werd je van een nederlaag sterker en stond je daarna beter in het leven. Uiteraard had deze kok hierna gelijk een nieuwe maat, maar vooral een betere verloofde gevonden. De vrouw van Dick Advocaat mag wel oppassen. □

Cruijff legt de bal goed neer.